

דובר המשרד

הודעה לתקשורת לפרסום מיידי

משרד מבקר המדינה הגיש הערב (2.11.25) לבג"ץ תגובה מקדמית לעתירת הסנגוריה הצבאית. בתגובה המשרד נימק בהרחבה מדוע יש **לדחות על הסף** את העתירה ואת הבקשה לצו ביניים שבה התבקש למנוע ממבקר המדינה לקיים ביקורות על הנושאים שבליבת הכשל של 7.10 - האסון החמור בתולדות מדינת ישראל.

בתגובה המשתרעת על פני כ- 80 עמודים משיב מבקר המדינה באופן מפורט על כל אחת מטענות הסנגוריה. בסופה של התגובה מובאת עמדה עקרונית: **"פסקי דין יש לקיים. הסכמות יש לקיים. את ביקורת המדינה יש לקיים. ביקורת המדינה רואה נגד עיניה את מי שקולם נדס, את השבים, את בני משפחותיהם של כל אלה, ואת כלל אזרחי ישראל ונחושה להשלים כלל הביקורות בנושא כשלי השבעה באוקטובר ומלחמת 'חרבות ברזל' תוך שמירה קפדנית על זכויותיהם הדיוניות של הגופים המבוקרים ומושאי הביקורת, בהתאם לחוק יסוד: מבקר המדינה, לחוק מבקר המדינה ולנהוג ולמקובל בביקורת המדינה"**.

עיקרי התגובה:

- 1. לסנגוריה הצבאית אין מעמד להגיש את העתירה.** זאת בין היתר בהתבסס על דוח ועדת דורנר שקבעה כי בכל הנוגע לביקורת המדינה, עד לשלב טיוטת דוח הביקורת, ייצוג האינטרסים של משרתי צה"ל בפני מבקר המדינה ייעשה על-ידי הפרקליטות הצבאית, ולא על-ידי הסנגוריה הצבאית. ואכן, הפרקליטות הצבאית הייתה שותפה דומיננטית, כנציגת צה"ל, בדין ודברים בין הצדדים בהליך הקודם ובדיונים המשפטיים עצמם.
- 2. העתירה ממוחזרת וקיים "מעשה בית דין":** הסוגיות המועלות בעתירה דנן זהות כמעט לחלוטין לאלה שהועלו ונדונו בהליך הקודם. באי כוחו של המבקר ערכו השוואה מפורטת בין העתירה הנוכחית לזו הקודמת, ביחס לכלל טענות הסנגוריה הצבאית, כולל הטענה חסרת הבסיס לחוסר סמכותו של המבקר לקיים את הביקורות הללו. **"משמעות הסעדים המבוקשים על ידי העותרת – הן הסעדים העיקריים והן צו הביניים המבוקש – היא ביטול של פסק הדין בהליך הקודם, והמתווים המוסכמים שבבסיסו, בלא שהתקיימו הנסיבות העובדתיות והמשפטיות המאפשרות או המצדיקות צעד קיצוני שכזה"**.
- 3. אי הצטרפות הסנגוריה הצבאית להליך הקודם במודע והגשת עתירה רק לאחר שתוצאת ההליך הקודם אינה רצויה בעיניה:** "התנהלותה זו של העותרת עולה כדי שימוש לרעה בהליכי משפט ובזבוז משאבים שיפוטניים וציבוריים... רק לאחר סיום ההליך הקודם ולמעלה משנה של התדיינות משפטית בגדרו, בחרה העותרת לראשונה להביע את עמדתה... הפסיקה קובעת באופן חד-משמעי כי כאשר אדם או גוף בוחר במודע להימנע מהצטרפות להליך קיים, ממתין לתוצאותיו, ולאחר מכן נוקט הליך חדש המבקש לשנות את תוצאות ההתדיינות הקודמת או לעכב את יישומה – דינה של עתירתו להידחות על הסף".

דובר המשרד

4. **שיהוי קיצוני:** "שיהוי של כשנה ומחצה הוא לכל הדעות שיהוי קיצוני ביותר, בפן האובייקטיבי... עתירה המוגשת כמעט שנה וחצי לאחר קבלת ההחלטה שהיא מבקשת לתקוף ושכל תכליתה לעקוף את תוצאותיה של עתירה קודמת באותה סוגיה ממש, וזאת בשל העובדה שהעותרת אינה מרוצה מתוצאות אותה עתירה – **מהווה כשלעצמה פגיעה מהותית בעיקרון שלטון החוק**. חומרה יתרה נודעת לעתירה **המבקשת לבטל הסכם אשר קיבל תוקף של פסק דין**, ואשר נחתם בין שתי רשויות ציבוריות – צה"ל ומבקר המדינה – בליווי צמוד, בין היתר, של גורמים בכירים בצה"ל, בייעוץ המשפטי לממשלה ובמחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה".
- מבקר המדינה מפרט כיצד קיבל את החלטתו על קיום ביקורת בעשרות נושאים, כולל נושאי הליבה, כבר בדצמבר 2023. (המכתבים על כך נשלחו לגופים המבוקרים בינואר 2024). "ובנוגע לביקורת בנושא הלוחמה הכלכלית בטרור, כמפורט לעיל, עוד טרם אירועי שבעה באוקטובר". "ההתפתחות העובדתית היחידה שהתרחשה "לאחרונה" ואשר הובילה להגשת העתירה דנן, היא מימוש פסק הדין שניתן בהליך הקודם, קרי – תחילת יישום המתווים המוסכמים, שגובשו בגדרו של הליך משפטי בו בחרה העותרת, במודע, שלא ליטול חלק".
- בתגובה המקדמית מודגש כי,** "העתירה מהווה מחלוקת מלאכותית, ממוחזרת וחסרת יסוד, אשר נוצרה על-ידי העותרת במטרה לדחות את ביקורת המדינה לפרק זמן נוסף, לאחר שנתבדתה תקוותה כי ההליך הקודם יעכב או יסכל את ביקורת המדינה".
5. **הרמטכ"ל פועל בשת"פ עם הביקורת:** "העובדה שהרמטכ"ל נתן פומבי לעמדתו המתנגדת לעתירה דנן, בו ביום בו הוגשה, והבהיר כי העתירה: "...איננה על דעתי. הסנגוריה היא גוף עצמאי מקצועי. הסכמות צריך לכבד, ובכוונתי לכבד את ההסכמות אליהן הגעתי עם מבקר המדינה על בדיקת מחדלי השבעה באוקטובר" ... ועוד. ביום 2.9.2025 נפגשו הרמטכ"ל ומבקר המדינה, במטרה לפעול יחדיו להגברת שיתוף הפעולה בכל הנוגע לביקורת המדינה בצה"ל, תוך התחשבות בתמונת המצב המבצעית העדכנית".
6. **העתירה מבקשת להשתיק את ביקורת המדינה:** " למעלה משנתיים לאחר אירועי השבעה באוקטובר ופרוץ המלחמה, מוסד מבקר המדינה הוא הגוף הממלכתי היחיד המופקד על ביצוע ביקורת חיצונית ביחס לשלמים ולליקויים שאירעו בסוף שנת 2023. היותו של מוסד מבקר המדינה הגוף היחיד שמבצע בדיקה כאמור אינה מקרית, אלא נובעת ממאפייניו הייחודיים – בהיותו הגוף היחיד המסוגל להפעיל שיקול דעת עצמאי בהחלטה על פתיחת ביקורת, מבלי להיות כפוף להחלטות הממשלה או רשות אחרת כלשהי.
- יתרה מכך, מבקר המדינה הוא הגוף הממלכתי היחיד הקיים כיום המחזיק בראייה מערכתית כוללת וביכולת לערוך, הן בשגרה והן בשעת חירום, בדיקה מערכתית מעמיקה במגוון גופים מבוקרים, בו-זמנית, ולזהות כשלים רוחביים החוצים ארגונים. מבקר המדינה דוחה בשתי ידיים את ההצעה הגלומה בעתירה, שמשמעה איון של מוסד ביקורת המדינה.
7. לא ניתן להפריז בהשלכות המזיקות, המיידיות והעתידיות, של תקדים מסוג זה על מוסד מבקר המדינה ועל יכולתו למלא את תפקידו, לקיים ביקורת מדינה בכלל, וביתר שאת – ביקורות רגישות. מהות ביקורת המדינה, המעוגנת ביסודות שיטתנו המשפטית, בחוק היסוד ובחוק מבקר המדינה, היא אי-תלותה ועצמאותה. היינו, יכולתה של ביקורת המדינה לקבוע בעצמה את נושאי הביקורת, תכניה, סדרי העדיפויות, תחומיה ועיתויה.

דובר המשרד

לעומת זאת, שיטת העותרת הפוכה – העותרת מציעה לבית המשפט הנכבד כי תושבי ישראל ימתינו לקביעת הרשות המבצעת – האם להקים ועדת חקירה ממלכתית, מה יהיה המנדט שלה, וכן הלאה. **לשיטת העותרת, החלטות הרשות המבצעת הן שיתחמו את סמכותו של מבקר המדינה.**

8. **סמכות המבקר:** במענה מובאות פסיקות רבות של בג"ץ הקובעות כי סמכותו של המבקר רחבה וכי הביקורת השיפוטית עליו היא מצומצמת. בנוסף מוזכרת הגדרתו של השופט בדימוס יצחק זמיר בספרו 'הסמכות המינהלית' את סמכות מוסד ביקורת המדינה כסמכות רחבה "המשתרעת על כל תחום ועל כל עניין... התכנית מכוונת לבדוק נושא מסוים או גוף מסוים, באופן כללי או בתחום מסוים, או הניהול של אירוע מורכב, כגון הטיפול באסון טבע או מערכה צבאית".

9. **ביקורת מדינה במלחמות:** פורטו מקרים רבים שבהם מבקרי המדינה ערכו ביקורות גם ביחס למלחמות ישראל, למבצעים צבאיים, לנושאים אסטרטגיים ולאירועים בעלי חשיבות לאומית.

10. **מול ועדת חקירה ממלכתית:** "לא זו בלבד שביקורת המדינה אינה שוללת הקמת ועדת חקירה, אלא היא אף פותחת ערוץ נוסף להקמתה" (בהתאם לחוק יסוד: מבקר המדינה). "האינטרס הציבורי ואמון הציבור יוגשמו באופן המלא והמיטבי אם ביקורת המדינה תמשיך בפועלה, בהתאם לחוק היסוד וחוק מבקר המדינה. אם וכאשר תוקם ועדת חקירה ממלכתית, יתאם עימה מבקר המדינה 'גבולות גזרה', כפי שאף ציין בכתב בעבר".

11. **אי פגיעה בפעולות ועדת חקירה עתידית:** "ביקורת המדינה כוללת איסוף מסמכים ומאפשרת תיעוד של האירועים סמוך יחסית למועד התרחשותם. בכך **עבודת הביקורת כיום מצמצמת את הנזק הנגרם כתוצאה מחלוף הזמן, ודוחות מבקר המדינה עשויים לספק בסיס מידע מקיף ואותנטי לוועדת חקירה ממלכתית, שספק אם ניתן יהיה להשיגו עד שזו תתחיל בפועלה. הדברים נכונים במיוחד בענייננו. פעולות הביקורת שנעשו, ועוד יעשו, כוללות תיעוד החובק אלפי מסמכים, מעשרות רבות של גופים, ומידע שנמסר משיחות עם שלל בעלי תפקידים, חלקם סמוך להתרחשות האירועים. כאן המקום לציין כי ועדת וינוגרד, ועדת בדיקה ממשלתית שבחנה כאמור את אירועי מלחמת לבנון השנייה, במקביל לבדיקה שקיים באותה עת מבקר המדינה לאותם האירועים, קבעה כי לא הייתה יכולה לבצע את עבודתה ללא מידע מהותי שעמד בפניה, לרבות – "...ממצאי בדיקה שהופיעו בדוחות של מבקר המדינה..."**

12. **הטלת אחריות אישית:** "מבקר המדינה הודיע במספר רב של הזדמנויות, וכבר בחודש דצמבר 2023, כי הוא יבחן הטלת אחריות אישית".

13. **הטלת אחריות אישית על הבכירים שסיימו את תפקידם:** "הטענה להיעדר סמכות כביכול להטיל אחריות אישית על בעלי תפקידים שסיימו כהונתם שגויה לגופה, ולוקה, בנסיבות המקרה דנן, גם **בכשל ערכי חמור**. כשם שלמבקר המדינה הסמכות לבדוק כשלים בהתנהלות הגוף המבוקר בתקופה הרלוונטית לביקורת, כך למבקר המדינה גם הסמכות לקבוע ממצאים אישיים ביחס למי שנשא תפקיד בגוף המבוקר אותה עת. לא ייתכן שסיום כהונה יחסן את בעל התפקיד מפני ביקורת, ובוודאי שעה שאנו מצויים כמעט שנתיים מפרוץ אירועי השבעה באוקטובר, כאשר מרבית המפקדים סיימו את תפקידם, וחלקם אף פרשו מצה"ל. הצעה שכזו עלולה לסכל את ביקורת המדינה ופוגעת, בהכרח, באינטרס הציבורי.

דובר המשרד

הדברים מקבלים משנה תוקף בענייננו, שכן **מושאי הביקורת עצמם ביקשו, במסגרת ההליך הקודם, לעכב את הביקורת**, ואכן הביקורת עוכבה מכוחו של צו ביניים שניתן בהליך הקודם, **מבלי שאלה ציינו שחלוף הזמן ימנע, לשיטתם, בעתיד, מהביקורת לבחון את אחריותם לאותם אירועים.**

בנוסף, הענקת חסינות לבעלי תפקידים שסיימו את כהונתם חותרת תחת אחת התכליות העיקריות של הטלת אחריות אישית, היא התכלית ההרתעתית. הימנעות מהטלת אחריות כאמור תוביל לכך שכל מי שעשוי להיות חשוף להטלת אחריות אישית, יפרוש מתפקידו, וכך יחמוק מביקורת. הדבר חל גם על אלו שחטאו בטוהר המידות, וגם על אלו שכשלו במילוי תפקידם הציבורי, ועלולים למלא תפקידים ציבוריים בעתיד. זו הצעה שמנוגדת לשכל הישר".